

ks. Piotr Kaczmarek

Akademia Katolicka w Warszawie

Dorobek naukowo-badawczy bp. prof. dr. hab. Andrzeja F. Dziuby

1. Misja teologa

Nie każdy ma w sobie potrzebę dzielenia się wiedzą, nauczania innych, dokumentowania na papierze własnych rozważań, publikowania artykułów i książek, zabierania głosu publicznie w różnych sprawach. Są wielcy mędracy, którzy nie pozostawili po sobie zapisków, ich myśli notowali inni, jak to było chociażby w przypadku Sokratesa. Różna może też być motywacja spisywania własnych rozważań. Nie ulega jednak wątpliwości, że bez wysiłku dzielenia się swoją wiedzą, mozolnego docierania do *ἐπιστήμη* (uznanej przez Arystotelesa za wiedzę naukową, pewną, dowiedzioną) i spisywania (zachowywania) tej wiedzy, nie byłoby postępu ludzkości, żadna cywilizacja nie mogłaby się rozwijać. Wiedza naukowa jest dobrem podstawowym, do którego człowiek ma prawo, a dzielenie się tą wiedzą jest wspaniałą posługą wobec drugiego człowieka. Warto przywołać tu myśl Zofii Kossak z jej literackiego cyklu o Śląsku:

Prosić o książki nie żebractwo ani błazeństwo. Tak mniemam, że odmówić książki komuś, co jej potrzebuje, to gorzej, jak odmówić chleba¹.

Zapewne dlatego uczelnie kształcące pokolenia studentów i formujące ich ducha do dziś nazywa się *Alma Mater* – Karmicielkami właśnie.

Jeszcze większa ranga wiedzy dotyczy pouczenia moralnego. Człowiek bowiem nie tylko interesuje się światem, który go otacza, ale także chce wiedzieć, jak ma postępować, jakie zachowanie jest pożądane, co jest dobre, a co złe. W tym miejscu dostrzegamy niezwykle ważną misję Kościoła,

1 Z. Kossak, *Nieznany kraj*, Warszawa 2018, s. 148.

który poprzez swoje nauczanie, niesie ludzkości światło wiedzy objawionej przez Boga. Bóg przemówił do człowieka i przekazał mu prawdę prowadzącą do zbawienia. Teologia ma przekazywać tę prawdę, a nie tworzyć ją, tak jak matka, która nie tworzy życia, ale je przekazuje. Dobrze to zdefiniował Joseph Ratzinger, który napisał, że teologia:

[...] nie powstaje przez ustalanie, jaka część religii może się przydać człowiekowi i nie wykorzystuje do tego celu fragmentów przekazu chrześcijańskiego. Powstaje dzięki temu, że samowola myślenia znajduje granicę, bo dowiadujemy się czegoś, czego nie wymyśliliśmy, ale co nam zostało ukazane².

Teologia pozytywna bada to, co zostało objawione przez Boga (zgłębia to, jak Bóg odsłaniał prawdę o sobie i jak wyglądają Jego relacje z człowiekiem). Teologia spekulatywna opiera się na prawdach wyłożonych przez teologię pozytywną, ale też sięga dalej. Formułuje precyzyjne definicje prawd wiary i działania łaski Bożej w człowieku. Stara się ująć prawdę jak najdokładniej. Owocem teologii spekulatywnej są artykuły wiary oraz precyzyjne formuły, które znajdujemy w katechizmach. Teologia spekulatywna nie zajmuje się praktycznym przełożeniem badanych prawd wiary na daną kulturę, jest to rola teologii praktycznej (pastoralnej, homiletyki, psychologii religii itd.). Dziecko uczy się prawd wiary, aby znaleźć zakorzenienie w wierze, ale ich zrozumienie i praktyczne zastosowanie, to zadanie na dalsze życie. Teologia spekulatywna dociera do samej prawdy, która najpierw zachwyca. Dopiero później należy zastanawiać się, jak te prawdy przełożyć na życie. Oto wielkie wyzwanie dla teologa.

Biskup Andrzej F. Dziuba swoim dorobkiem naukowym wpisuje się w jedną z dziedzin teologii systematycznej – teologię moralną, która szuka nie tylko konkretnych wskazań dla ludzkiego życia, ale odwołuje się również do ich teologicznego uzasadnienia. Teologia moralna powinna być uprawiana na sposób interdyscyplinarny, bowiem jej refleksja dotyczy ciągle zmieniającej się rzeczywistości przynoszącej nowe pytania. Stawia to wymóg szczególnych kompetencji wobec teologa moralisty, który wsłuchując się w dokonania innych dziedzin nauki, musi odpowiadać na aktualne pytania swoich czasów³.

2 J. Ratzinger, *Prawda w teologii*, tłum. M. Mijalska, Kraków 2005, s. 6.

3 Por. K. Demmer, *Wprowadzenie do teologii moralnej*, tłum. A. Baron, Kraków 1996, s. 13-14.

Poniższy artykuł przybliży dorobek naukowy bp. Andrzeja F. Dziuby. Postaramy się wskazać główne obszary badań i zainteresowania naukowe, które współtworzą dokonania środowiska naukowego. A jest to dorobek ogromny, którego rewizja i opracowanie mogłoby posłużyć do napisania obszernej pracy naukowej. Biorąc pod uwagę zakres objętościowy poniższego artykułu, będzie to jedynie pewien zarys, wypis bibliograficzny, który może określić jedynie ogólne ramy, a także zainspirować bardziej rozległe badania dorobku naukowego bp. Dziuby.

2. Biogram naukowy

Biskup Andrzej F. Dziuba urodził się 10 października 1950 roku w Pleszewie. Po ukończeniu szkoły podstawowej w Wieczynie i Żegocinie oraz zdaniu matury w Pleszewie, w 1968 roku podjął studia pedagogiczno-filozoficzno-teologiczne w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie. Święcenia kapłańskie przyjął 21 czerwca 1975 roku w Gnieźnie z rąk bł. Stefana Wyszyńskiego. W 1975 roku uzyskał magisterium z teologii dogmatycznej na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. W latach 1975-1976 pracował jako wikariusz w Łobżenicy.

W latach 1976-1979 podjął studia licencjackie i doktoranckie na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Tam uzyskał stopień doktora teologii w zakresie teologii moralnej na podstawie rozprawy *Mikołaj z Mościsk, teolog moralista XVII wieku* napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Franciszka Greniuka. W latach 1979-1981 podjął studia w Akademii Alfonsjańskiej w Rzymie. Od 1981 roku objął stanowisko referenta w Sekretariacie Prymasa Polski oraz funkcje kapelana i sekretarza prymasa Polski ds. archidiecezji gnieźnieńskiej. W tym czasie pełnił posługę duszpasterską przy kościele pw. św. Marcina w Warszawie (1981-1998), a następnie przy kościele pw. św. Barbary na Koszykach w Warszawie (1998-2004). W latach 1984-1998 był kierownikiem Sekretariatu Prymasa Polski. W roku 1989 uzyskał stopień doktora habilitowanego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na podstawie rozprawy *Jan Azor – teolog moralista* i rozpoczął pracę dydaktyczną. W 1990 roku objął stanowisko docenta, w 1993 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego Akademii Teologii Katolickiej, a w 2000 roku – tytuł profesora zwyczajnego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dnia 17 maja 1997 roku uzyskał tytuł naukowy profesora nauk teologicznych. W latach 1989-2004 był pracownikiem Wydziału Teologicznego KUL, natomiast od 1995 roku – Wydziału Teologicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Na obu uczelniach był kierownikiem Katedry Historii Teologii Moralnej. 29 listopada 2022 roku odbyło się sympozjum poświęcone osobie bp. A.F. Dziuby, a związane z zakończeniem jego pracy na UKSW. Podczas tego sympozjum wręczono Jubilatowi księgę pamiątkową, podziękowano za lata pracy na Uczelni oraz wysłuchano kilku referatów.

Od 2004 roku ks. Andrzej F. Dziuba jest biskupem łowickim. Jako pasterz diecezji wciąż podejmuje wiele inicjatyw naukowych. Między innymi zapoczątkował coroczne sympozja naukowe organizowane w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego w Łowiczu. Pełnił funkcję dyrektora Ośrodka Dokumentacji i Studiów nad Osobą i Nauczaniem Kardynała Stefana Wyszyńskiego UKSW w Warszawie. W 2009 roku otrzymał doktorat *honoris causa* The Polish University Abroad. Jest autorem wielu publikacji naukowych i popularnonaukowych, których suma przekracza 3500 pozycji⁴. Książd biskup otrzymał wiele nagród, między innymi: Nagrodę naukową im. W. Pietrzaka, Medal Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii czy Wielki Krzyż *Pro Piis Meritis* Zakonu Kawalerów Maltańskich.

2. Zestawienie liczbowe dorobku naukowego

Pierwszy swój artykuł naukowy bp A.F. Dziuba opublikował w 1978 roku w periodyku „Homo Dei”⁵, kiedy jeszcze odbywał swoje studia doktoranckie na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Odtąd każdego roku publikował po kilkanaście czy kilkadziesiąt różnego rodzaju tekstów naukowych: artykułów, książek, biuletynów i sprawozdań, recenzji, tłumaczeń czy też podejmował się redakcji różnych monografii i pism naukowych. Te ostatnie redagował zwykle we współpracy z różnymi przedstawicielami świata nauki i środowisk kościelnych. Zdecydowana większość jego dorobku stanowi jednak owoc pracy indywidualnej. Największa dynamika działalności publikacyjnej przypada na lata 80. i 90. XX wieku oraz początek obecnego wieku. Po przyjęciu sakry biskupiej (Łowicz, 22 maja 2004 roku) dominantą w publikacjach stało się pasterskie przepowiadanie

4 Szczegółową bibliografię bp. A.F. Dziuby sięgającą 2022 roku znajdziemy w: P. Kaczmarek, *Bibliografia Duchowieństwa Diecezji Łowickiej do 2022 roku. Wybrane pozycje*, Łódź 2022, s. 46-246.

5 A.F. Dziuba, *Wiara jako osobowe przyjęcie Boga Zbawcy i jego dzieła*, „Homo Dei” 1978, nr 47, s. 277-283.

zawarte w listach i homiliach⁶, choć oczywiście bp A.F. Dziuba ciągle pracuje naukowo.

Jak zatem przedstawia się ten naukowy dorobek ujęty w liczbach?? Otóż do 2022 roku bp A.F. Dziuba opublikował 439 artykułów naukowych, 91 biuletynów i sprawozdań, 46 książek (nie tylko naukowych), aż 900 recenzji i trzy tłumaczenia. Ukazało się także 80 publikacji pod jego redakcją⁸. Dla dopełnienia całości dodajmy, że oprócz publikacji naukowych bp A.F. Dziuba opublikował także: 735 artykułów popularnonaukowych, 69 dekretów biskupich, 456 homilii i kazań, 318 listów pasterskich, 123 przedmowy w różnych książkach, 163 przemowy okolicznościowe, a także 67 wywiadów, głównie dla prasy katolickiej. Biskup A.F. Dziuba publikował głównie w języku polskim, choć w jego dorobku znalazły się również prace w językach: hiszpańskim, francuskim, niemieckim, angielskim, niderlandzkim, włoskim i portugalskim, czyli łącznie w ośmiu językach.

Liczba czasopism, w których znalazły się publikacje naukowe bp. A.F. Dziuby, wynosi 94. Oto niektóre periodyki⁹:

1. „Anamnesis” (5 sprawozdań),
2. „Angelicum” (1 artykuł, 13 recenzji),
3. „Archivo Teológico Granadino” (1 artykuł),
4. „Ateneum Kapłańskie” (2 artykuły, 13 recenzji),
5. „Chrześcijanin w Świecie” (3 artykuły, 5 recenzji),
6. „Collectanea Theologica” (24 artykuły, 28 biuletynów i sprawozdań, 82 recenzje),

6 Por. J. Swędrowski, *Wiodące wątki teologiczne i pastoralne w kaznodziejstwie Andrzeja F. Dziuby, biskupa łowickiego*, w: *Deus magna facit (Bóg czyni wielkie rzeczy). Księga pamiątkowa poświęcona Ks. Biskupowi i Profesorowi Andrzejowi Franciszkowi Dziubie*, red. K. Kietliński, Warszawa 2022, s. 25-38.

7 Liczby te mogą jeszcze ulec korekcie, bowiem część tekstów ze względu na opóźniony cykl wydawniczy niektórych czasopism ukaże się w późniejszym czasie, choć z datą wsteczną.

8 Publikacje redagowane bp A.F. Dziuba opracowywał zwykle w zespole. Współpracował z: ks. J. Krokosem, B. Milanowską, s. K.G. Sasinowską, s. M.W. Komoń, bp. R. Kamińskim, M. Okońską, M. Płaskacz, A. Rastawicką, ks. M. Kreczmańskim, s. D.A. Krukiel, bp. P. Jareckim, ks. B. Liniewskim, o. G. Bartoszewskim, K. Kowalską, s. M.S.Z. Kamińską, s. K.I. Lewicką, ks. J. Nagórny, ks. J. Wróblem, ks. F. Greniukiem, ks. S. Mojkiem, ks. I. Mroczkowskim, K. Jerzyną, P. Rodriguezem, ks. M. Chmielewskim, ks. K. Kowalikiem, M.J. Żmichrowską, A.J. Nowakiem, ks. J. Misiurkiem, ks. J.M. Popławskim, D. Raczyńską, ks. A. Derdziukiem, S. Budzyńskim, ks. D. Witaszkim, A. Dziegiecką i R. Wieczorek.

9 W poniższym spisie wymienia się jedynie publikacje naukowe.

7. „Colloquium Salutis” (3 artykuły, 12 recenzji),
8. „Communio” (1 artykuł, 14 recenzji),
9. „Częstochowskie Studia Teologiczne” (10 artykułów, 18 recenzji),
10. „Czyn Katolicki – Wiadomości Polskiej Misji Katolickiej” (7 artykułów, 2 sprawozdania),
11. „Duszpasterz Polski Zagranicą” (24 artykuły, 170 recenzji),
12. „Homo Dei” (6 artykułów, 2 sprawozdania, 25 recenzji),
13. „Ius Matrimoniale” (3 artykuły, 2 recenzje),
14. „Katecheta” (7 artykułów, 2 recenzje),
15. „Przegląd Piśmiennictwa Teologicznego” (9 recenzji),
16. „Prawo Kanoniczne” (9 artykułów, 23 recenzje),
17. „Rocznik PUNO” (2 artykuły),
18. „Rocznik Teologii Katolickiej” (5 artykułów, 13 recenzji),
19. „Roczniki Teologiczne” (10 artykułów, 32 recenzje),
20. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (2 artykuły, 1 sprawozdanie, 21 recenzji),
21. „Saeculum Christianum” (10 artykułów, 45 recenzji),
22. „Salvatoris Mater” (5 artykułów, 2 recenzje),
23. „Społeczeństwo” (13 artykułów, 11 recenzji),
24. „Studia Gnesnensia” (8 artykułów, 23 recenzje),
25. „Studia Loviciensia” (23 artykuły, 48 recenzji),
26. „Studia Pelplińskie” (10 artykułów, 10 recenzji),
27. „Studia Philosophiae Christianae” (2 artykuły, 7 recenzji),
28. „Studia Płockie” (5 artykułów, 7 recenzji),
29. „Studia Prymasowskie” (6 artykułów, 22 recenzje),
30. „Studia Salvatoriana Polonica” (4 artykuły, 7 recenzji),
31. „Studia Theologica Varsaviensia” (12 artykułów, 53 recenzje),
32. „Teologia i Człowiek” (7 artykułów, 21 recenzji),
33. „Teologia i Moralność” (3 artykuły, 9 recenzji),
34. „Vox Patrum” (2 artykuły, 4 recenzje),
35. „Warszawskie Studia Pastoralne” (6 artykułów, 21 recenzji),
36. „Warszawskie Studia Teologiczne” (3 artykuły, 4 recenzje),
37. „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” (37 artykułów, 6 sprawozdań, 1 recenzja),
38. „Wrocławski Przegląd Teologiczny” (3 artykuły, 13 recenzji).

Łącznie wszystkie publikacje (naukowe i popularnonaukowe) ukazały się w 192 periodykach. Tak duża liczba czasopism świadczy o szerokim zakresie współpracy bp. A.F. Dziuby z licznymi środowiskami naukowymi w kraju, ale i za granicą.

Część artykułów naukowych ukazała się w monografiach okolicznościowych, różnego rodzaju księgach jubileuszowych i dedykowanych wybitnym postaciom nauki, kultury i życia Kościoła, a nawet polityki. W ten sposób ksiądz biskup mógł włączać się w budowanie środowiska naukowego i we współtworzenie platformy wymiany myśli teologicznej oraz dialogu międzydyscyplinarnego. Lista postaci, którym bp A.F. Dziuba dedykował swoje artykuły w dziełach zbiorowych jest następująca: ks. F. Greniuk, ks. W. Słomka, o. S.C. Napiórkowski, ks. S. Olejnik, kard. J. Glemp, ks. A. Weiss, ks. T. Sikorski, bp E. Ozorowski, ks. J. Pryszmont, bp A. Orszulik, abp W. Ziółek, ks. L. Balter, o. G. Bartoszewski, ks. A. Durak, ks. M. Rusecki, prezydent RP na uchodźctwie R. Kaczorowski, abp S. Wielgus, ks. M. Chłopowiec, ks. C.S. Bartnik, ks. S. Kośnik, kard. S. Dziwisz, ks. M. Graczyk, abp J. Kowalczyk, ks. J. Mandziuk, bp I. Dec, prof. H. Gapski, bp J. Wojtkowski, ks. A. Drożdż oraz ks. I. Mroczkowski. Do artykułów dodać można jeszcze laudację wygłoszoną na cześć ks. A. Kubisia¹⁰.

4. Główne obszary zainteresowań badawczych

Choć twórczość naukowa bp. A.F. Dziuby jest bardzo obszerna i różnorodna, posiada jednak pewne główne nurty. Są tematy, które – ujęte w różnych aspektach – w jakiś sposób powracają w jego namyśle. Jest to pewna hermeneutyka, kiedy kolejny raz można „obejrzeć od innej strony” dane zagadnienie, czy po prostu rozszerzyć je o nowe wątki. Spróbujemy wskazać wiodące tematy, a także główne postaci, o których bp A.F. Dziuba pisał w swoich artykułach i książkach.

Na pewno szczególną uwagę zwracają osoby dwóch moralistów, których dorobek bp A.F. Dziuba badał w ramach przygotowywania swojego doktoratu i habilitacji. Chodzi o polskiego dominikanina Mikołaja z Mościsk (1559-1632)¹¹ oraz hiszpańskiego jezuitę Jana Azora (1536-1603)¹² – obaj byli teologami moralistami. Temu pierwszemu autor poświęcił książkę i 15 artykułów, na temat drugiego pisał także w jednej monografii oraz 10 artykułach.

10 Wypis stosownych artykułów dotyczących wymienionych osób zamieszczono na końcu artykułu w Bibliografii.

11 A.F. Dziuba, *Mikołaj z Mościsk: teolog moralista XVII wieku*, Warszawa 1985, ss. 239 (książka doczekała się 10 recenzji naukowych).

12 Tenże, *Jan Azor teolog moralista*, Warszawa 1988, ss. 346 (na temat tej monografii napisano 12 recenzji naukowych).

Inne ważne postaci objęte jego teologicznym namysłem to: św. Jan Paweł II (2 książki i 27 artykułów), bł. S. Wyszyński (5 książek i 25 artykułów), kard. J. Glemp (1 książka, 15 artykułów). Biskup A.F. Dziuba stara się podążać za bieżącą nauką Kościoła, dlatego w jego dorobku można odnaleźć również publikacje poświęcone dwóm ostatnim papieżom: Benedyktowi XVI (3 artykuły) i Franciszkowi (2 artykuły).

Szczególne zainteresowania bp. A.F. Dziuby stanowi Ameryka prekolumbijska, a także zjawiska dotyczące ewangelizacji i kolonizacji Nowego Świata. Aktywność naukową w tym względzie widać dobrze w zbiorze recenzji naukowych, wśród których wiele dotyczy właśnie tej tematyki. Również w tym kontekście badawczym warto dostrzec liczne publikacje na temat Bartoloméa de Las Casasa (1494-1566), hiszpańskiego dominikanina, który z wielkim zapałem bronił Indian i krytykował politykę kolonialną. Tej postaci bp A.F. Dziuba poświęcił 11 swoich artykułów. Sporo uwagi skupia również na dwóch zakonach – Rycerskim Zakonie Szpitalników Świętego Jana (Zakon Maltański) oraz Zakonie Rycerskim Bożego Grobu w Jerozolimie (Zakon Bożogrobców). Oba tym zakonom poświęca po osiem artykułów, a o Bożogrobcach napisał także książkę.

Tematyka artykułów jest bardzo zróżnicowana. Biorąc pod uwagę jej zakres, można powiedzieć, że dorobek naukowy bp. A.F. Dziuby tworzy swoistą *Summa Theologiae*. Znajdziemy tu m.in. szkice z chrystologii, pneumatologii, mariologii, sakramentologii, eschatologii i eklezjologii, a także prace z teologii biblijnej, Katolickiej Nauki Społecznej, teologii moralnej, historii Kościoła, katechetyki, bioetyki i ekologii. Przeglądając się bardziej szczegółowo, dostrzegamy następujące obszary zainteresowań: duchowość Eucharystii, teologia kapłaństwa, problematyka pokutna, małżeństwo, rodzina, etos chrześcijański, chrześcijaństwo w kulturze i społeczeństwie, ewangelizacja chrześcijańska, tożsamość Europy, etyka seksualna, w tym problem aborcji, pornografii i homoseksualizmu. Wspominając o mariologii, należy uściślić, że bp A.F. Dziuba opublikował cztery książki i 12 artykułów z tej dziedziny. Najwięcej miejsca poświęcił Matce Bożej z Guadalupe¹³ (jest to związane również z jego zainteresowaniami Ameryką prekolumbijską) oraz Matce Bożej z Damaszku – ikonie ściśle związanej z dziejami Zakonu Maltańskiego¹⁴.

13 Tenże, *Matka Boża z Guadalupe*, Katowice 1995, ss. 76 (12 recenzji); tenże, *Morenita z Guadalupe*, Niepokalanów 2019, ss. 252 (na temat tej książki napisano 7 recenzji).

14 Tenże, *Maltańska Ikona Matki Bożej z Damaszku*, Warszawa 2009, ss. 67; tenże, *Matka Boża z Damaszku*, Warszawa 2018, ss. 109 (pozycję tę zrecenzowało 4 autorów).

W swoich publikacjach naukowych bp A.F. Dziuba sięga po bardzo szeroką literaturę przedmiotu. Bibliografia ta gromadzi w sobie pozycje polskie i zagraniczne. Artykuły jego autorstwa cechują się dużą liczbą przypisów, sięgającą niekiedy ponad dwustu. Rzadko są to zatem niewielkie przyczynki, a częściej dogłębne studia wyznaczonego zagadnienia. Język bp. A.F. Dziuby cechuje emocjonalny dystans i naukowa precyzja oraz nieustanne powoływanie się na pozycje bibliograficzne. Bardzo mocny fundament tego języka stanowi nauczanie Kościoła. Ksiądz biskup często cytuje dokumenty soborowe (zwłaszcza *Vaticanum II*) oraz przemówienia i dokumenty papieskie.

Dużą część omawianego dorobku naukowego stanowią recenzje. Jak już wspomnieliśmy, jest ich aż 900. Problematyka recenzowanych pozycji jest bardzo szeroka, nie tylko naukowa. Wśród tych recenzji znajdziemy szkie polemiczne i analityczne, choć przeważają te o charakterze prezentacyjno-opisowym. Pokazują jednocześnie wielość zainteresowań badawczych tego autora.

Zakończenie

Bardzo trudno podsumować czyjs dorobek naukowy, który obejmuje tak wiele pozycji bibliograficznych (ponad 3500) i rozciąga się na 47 lat aktywnego życia naukowego. Zapewne trudno byłoby zebrać wszystkie publikacje, które są rozsiane po tak wielu bibliotekach w kraju i za granicą. Tym bardziej, że ks. bp A.F. Dziuba ciągle publikuje, dostarczając nowego materiału do analizy. Należy bowiem nie tylko przeczytać i sklasyfikować wszystkie teksty, ale również wydobyć z tych dzieł sylwetkę ich autora, który opracowując kolejne kwestie, rozwijał się, kształtował swój język i warsztat naukowy, odkrywał coraz to nowe zagadnienia, pogłębiał je albo skierowywał się ku innym problemom, pozostawiając za sobą zbadane tematy.

Człowiek, uprawiając naukę, czyni to w oparciu o dwa aspekty: intelektualny i wolitywny. Wyznacza to, co bada (określa przedmiot, aspekt, cel i metodę), a także podejmuje decyzję, że się tego faktycznie podejmie, stosując odpowiednie metody naukowe, adekwatne do dziedziny, jaką uprawia, organizując swój czas i mobilizując się do pracy. W ten sposób nauka wychodzi ze sfery idei i jest przekuwana na rzeczywistość. Zbadanie rozwoju naukowego bp. A.F. Dziuby w obszernej monografii to na pewno zadanie, które warto podjąć, a które przekracza ramy objętościowe powyższego szkicu. Aby tego dokonać, należy zapoznać się z tekstami jego autorstwa i podać je stosownej analizie.

Życzymy księdzu biskupowi dalszych osiągnięć naukowych, które jeszcze mocniej pomogą mu wypełniać jego pierwszorzędne zadanie, jakim jest posługa pasterska w Kościele. Świat stawia ciągle nowe pytania, dlatego trzeba nieustannie się zmagać z poszukiwaniem na nie odpowiedzi. Wielu ludzi Kościoła może zadawać sobie pytanie: jaka przyszłość czeka teologię? Na zakończenie sympozjum zorganizowanego na UKSW z okazji formalnego zakończenia pracy naukowej jubilat podzielił się krótką refleksją na ten temat. Biskup A.F. Dziuba „wyznał, że przed teologią i teologami widzi świetlaną przyszłość pod warunkiem, że będą ją uprawiać ludzie wierzący”¹⁵. Niech ten zapal i ta perspektywa staną się zaproszeniem dla księdza biskupa do dalszej pracy naukowej.

Bibliografia

- Demmer K., *Wprowadzenie do teologii moralnej*, tłum. A. Baron, Kraków 1996.
- Dziuba A.F., *Błogosławieństwa – drogi do świętości według Gaudete et exsultate papieża Franciszka*, w: *Człowiek Bogu, człowiek człowiekowi, człowiek światu. Księga Pamiątkowa dedykowana śp. ks. prof. dr. hab. Alojzemu Drożdżowi (1950-2019)*, red. W. Surmiak, Katowice 2020.
- Dziuba A.F., *Bycie w Chrystusie: wokół przykazania miłości*, w: *Historia, ludzie i miejsca. Księga pamiątkowa Profesora Henryka Gapskiego*, red. R. Kozyrski, Lublin 2019.
- Dziuba A.F., *Cesarska misja Hiszpanii w Indiach Zachodnich według Bartłomieja de Las Casas OP*, w: *Przemoc i terror. Księga dedykowana ks. prof. S. Olejnikowi*, red. P. Góralczyk, J.A. Sobkowiak, Warszawa 2001.
- Dziuba A.F., *Cywilizacja miłości a kultura europejska w nauczaniu papieża Jana Pawła II, w: Na przełomie wieków. Księga Jubileuszowa dedykowana pierwszemu biskupowi łowickiemu Alojzemu Orszulikowi*, red. A. Luter, Łowicz 2005.
- Dziuba A.F., *Czy dziś można wzywać do pokuty i nawrócenia?*, w: *Patriae commodis serviens... Być Ojczyźnie pożytecznym...* Księga Pamiątkowa dedykowana Prezydentowi RP Ryszardowi Kaczorowskiemu, red. W.J. Wysocki, Warszawa 2008.
- Dziuba A.F., *Diecezja Łowicka*, w: *Progrediamur oportet in spe. 20-lecie bull Jana Pawła II „Totus Tuus Poloniae Populus”*. Księga Jubileuszowa dedykowana Jego Ekscelencji Arcybiskupowi Józefowi Kowalczykowi Metropolicie Gnieźnieńskiemu Prymasowi Polski z okazji Złotego Jubileuszu Kapłaństwa, red. A. Mazurek, Warszawa 2012.
- Dziuba A.F., *Droga wiary w Chrystusie*, w: *Gaudium in litteris. Księga Jubileuszowa ku czci Księdza Arcybiskupa Profesora Stanisława Wielgusa*, red. S. Janeczek, W. Bajor, M.M. Maciołek, Lublin 2009.

15 P. Kaczmarek, A. Napiórkowska, *Zakończenie pracy naukowej*, „Gość Łowicki” 2022, nr 50 (877), z dnia 18 grudnia 2022, s. II.

- Dziuba A.F., *Dynamika znaków świętości. Przesłanie polskich świętych i błogosławionych*, w: *Śladami świętych. Księga pamiątkowa ku czci Gabriela Jana Bartoszewskiego OFMCap*, red. A. Derdziuk, Lublin 2007.
- Dziuba A.F., *Ecce sacerdos, vir doctus et spectabilis. Laudacja wygłoszona z okazji przyznania ks. prof. dr. hab. h.c. Adamowi Kubisiowi Nagrody Naukowej im. Włodzimierza Pietrzaka*, „Polonia Sacra”, 2000, t. 22, nr 6.
- Dziuba A.F., *Ekumeniczny wkład chrześcijaństwa w jedność Europy*, w: „*W tym, który umacnia*”. *Księga Pamiątkowa ku czci J.E. Ks. Bp. Prof. zw. Edwarda Ozorowskiego z okazji 25-lecia sakry biskupiej, 40-lecia kapłaństwa i 30-lecia pracy w AWSO w Białymstoku*, red. J. Zabielski, Białystok 2004.
- Dziuba A.F., *Ewangelizacja i prawo według Bartłomieja de Las Casas OP (+1566)*, w: *Kościół i historia. Drogi i wzajemne powiązania. Księga pamiątkowa ku czci ks. prof. A. Weissa*, red. S. Tylus, J. Walkusz, Lublin 2001.
- Dziuba A.F., *Ewangelizacja małżeństwa i rodziny*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2009, nr 10.
- Dziuba A.F., *W wierności Bogu i Kościołowi. Księga pamiątkowa dedykowana Józefowi Kardynałowi Glempowi Prymasowi Polski w 80. rocznicę urodzin*, red. M. Kreczmański, H. Małecki, Warszawa 2009.
- Dziuba A.F., *Jan Azor teolog moralista*, Warszawa 1988.
- Dziuba A.F., *Jana Pawła II wyobrażenia i wezwanie do miłosierdzia*, w: *Spotkanie miłości z miłosierdziem. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. Lucjanowi Balterowi SAC z okazji 70. rocznicy urodzin i czterdziestolecia pracy naukowej*, red. P. Góralczyk, F. Mickiewicz, T. Skibiński, Ząbki 2006.
- Dziuba A.F., *Jezus Chrystus polityk: wczoraj i dziś*, w: *Confitemini Domino, quoniam bonus. Księga Pamiątkowa dedykowana śp. Księdzu Profesorowi Adamowi Durakowi SDB (1949-2005)*, red. J. Nowak, Warszawa 2007.
- Dziuba A.F., *Jezus Chrystus w dynamizmie moralności Nowego Przymierza według „Novo Millennio Ineunte” Jana Pawła II*, w: *Zaufać Bogu i człowiekowi. Książka dedykowana pośmiertnie w hołdzie śp. Księdzu Profesorowi Tadeuszowi Sikorskiemu*, red. S. Skobel, Łódź 2002.
- Dziuba A.F., *Kobieta konsekrowana w Kościele Chrystusowym*, w: *Veni Domine. Księga pamiątkowa w 50. rocznicę święceń biskupich Księdza Biskupa prof. dr. hab. Juliana Wojtkowskiego*, red. A. Kopiczko, Pelplin 2019.
- Dziuba A.F., *Kościół naucza i wychowuje (z doświadczeń Kościoła katolickiego w Hiszpanii)*, w: *Najważniejsza jest miłość. Księga Pamiątkowa ku czci ks. prof. Waleriana Słomki*, red. M. Chmielewski, Lublin 1999.
- Dziuba A.F., *Maltańska Ikona Matki Bożej z Damaszku*, Warszawa 2009.
- Dziuba A.F., *Maryja nawiedzająca wyzwała ku wolności. Z nauczania kard. S. Wyszyńskiego, Prymasa Polski*, w: *Lux ex Silesia. Księga Pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Mandziukowi w 70. rocznicę urodzin*, red. W. Gliński, Warszawa 2013.
- Dziuba A.F., *Matka Boża z Damaszku*, Warszawa 2018.

- Dziuba A.F., *Matka Boża z Guadalupe*, Katowice 1995.
- Dziuba A.F., *Mikołaj z Mościsk: teolog moralista XVII wieku*, Warszawa 1985.
- Dziuba A.F., *Moc Paschy Nowego Przymierza*, w: *Tradycja i otwartość. Księga Pamiątkowa poświęcona o. prof. Stanisławowi C. Napiórkowskiemu*, red. K. Kowal, Lublin 1999.
- Dziuba A.F., *Moralność polityczna w nauczaniu teologów hiszpańskich XV/XVI wieku*, w: *Veritatem Facientes. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Franciszka Greniuka*, red. J. Nagórny, J. Wróbel, Lublin 1997.
- Dziuba A.F., *Moralny realizm wiary i poznania Boga*, w: *Stawać się chrześcijaninem dziś. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątych urodzin Księdza Profesora Michała Chłopowca*, red. T. Reroń, Wrocław 2009.
- Dziuba A.F., *Morenita z Guadalupe*, Niepokalanów 2019.
- Dziuba A.F., *Orędzie ewangelizacyjne Apostoła Narodów*, w: *Abyście się stali synami Bożymi. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Marianowi Graczykowi SDB w 70. rocznicę urodzin*, red. I. Mroczkowski, J.A. Sobkowiak, Warszawa 2011.
- Dziuba A.F., *Paschalna obecność Jezusa Chrystusa*, w: *Misericordia et Veritas. Księga Jubileuszowa dla uczczenia biskupa Ignacego Deca*, t. 2, *W darze*, red. A. Tomko, Wrocław 2014.
- Dziuba A.F., *Pneumatologiczny wymiar życia sakramentalnego*, w: *In Persona Christi. Księga na 80-lecie Księdza Profesora Czesława S. Bartnika*, t. 1, red. K. Góźdź, Lublin 2009.
- Dziuba A.F., *Posługiwanie kard. Józefa Glempa, Prymasa Polski*, w: *Trwać pod spojrzeniem Pana. Księga Pamiątkowa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie dla Jego Eminencji Księdza Kardynała Józefa Glempa, Prymasa Polski, Arcybiskupa Warszawskiego, Wielkiego Kanclerza UKSW w dwudziestą piątą rocznicę święceń biskupich*, red. A.F. Dziuba, Warszawa 2004.
- Dziuba A.F., *Prawo do godnego umierania*, w: *Domine, ego servus tuus. Księga Pamiątkowa z okazji 50-lecia kapłaństwa ks. oficjała dr. Stefana Koźnika*, red. J. Babiński, Warszawa 2009.
- Dziuba A.F., *Przesłanie „Ojczy nasz”*, w: *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949-2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, red. A. Derdziuk, W. Kućko, Lublin 2020.
- Dziuba A.F., *Pytania o dynamikę życia wiarą*, w: *W mocy Ducha. Księga Jubileuszowa w 25. rocznicę konsekracji biskupiej arcybiskupa Władysława Ziółka, metropolity łódzkiego*, red. J. Pater, Łódź 2005.
- Dziuba A.F., *Służebność społeczno-kulturowa Kościoła w Polsce w nauczaniu Ojca Świętego Jana Pawła II*, w: *Scio cui credidi: księga pamiątkowa ku czci księdza profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I.S. Ledwoń, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, J. Mastej, A. Pietrzak, Lublin 2007.
- Dziuba A.F., *Wiara jako osobowe przyjęcie Boga Zbawcy i jego dzieła*, „Homo Dei” 1978, nr 47.

- Dziuba A.F., *Zawierzenie jedynemu Bogu Przymierza*, w: *Testi Ioannis Pauli II. Księga Jubileuszowa z okazji 70. urodzin Jego Eminencji Księdza Kardynała Stanisława Dziwisza*, red. S. Koperek, Kraków 2009.
- Dziuba A.F., *Znaki miłości znaczonej wolnością*, w: *Żyć godnie w zmieniającym się świecie. Księga pamiątkowa ku czci ks. prof. dra hab. Jana Pryszmonta*, red. Z. Sareło, Ząbki 2004.
- Kaczmarek P., *Bibliografia Duchowieństwa Diecezji Łowickiej do 2022 roku. Wybrane pozycje*, Łódź 2022.
- Kaczmarek P., Napiórkowska A., *Zakończenie pracy naukowej*, „Gość Łowicki” 2022, nr 50 (877) z dnia 18 grudnia 2022.
- Kossak Z., *Nieznany kraj*, Warszawa 2018.
- Ratzinger J., *Prawda w teologii*, tłum. M. Mijalska, Kraków 2005.
- Śwędrowski J., *Wiodące wątki teologiczne i pastoralne w kaznodziejstwie Andrzeja F. Dziuby, biskupa łowickiego*, w: *Deus magna facit (Bóg czyni wielkie rzeczy). Księga pamiątkowa poświęcona Ks. Biskupowi i Profesorowi Andrzejowi Franciszkowi Dziubie*, red. K. Kietliński, Warszawa 2022.

Streszczenie

Artykuł prezentuje dorobek naukowo-badawczy bpa prof. dr. hab. Andrzeja F. Dziuby, Biskupa Łowickiego. Po przedstawieniu krótkiej noty biograficznej, skupiającej się głównie na drodze naukowej bpa Dziuby, zaprezentowano liczbowe ujęcie jego dorobku. W stosownych wypisach wyszczególniono liczbę i charakter publikacji, a także tytuły wybranych periodyków naukowych, z którymi bp Dziuba współpracował. Artykuł ma charakter bibliograficzny i jest oparty na bogatym dorobku naukowo-badawczym bpa A.F. Dziuby, który obejmuje ponad 3500 pozycji.

Słowa kluczowe

Andrzej F. Dziuba, teologia moralna

Abstract

The article presents the scientific and research achievements of professor Andrzej F. Dziuba, Bishop of Łowicz. After presenting a short biographical note focusing on the main scientific path of Bishop Dziuba, a numerical approach to his achievements was presented. In relevant excerpts from the office and the nature of the publication, as well as the titles of selected scientific periodicals, with the exception of bp Dziuba special. The article has a bibliographic character and is low on the rich scientific and research achievements of Bishop A.F. Dziuba, which includes over 3,500 items.

Keywords

Andrzej F. Dziuba, Moral Theology